

Папій Т.О.

студентка,

Науковий керівник: Бруслик О.Ю.

кандидат юридичних наук, асистент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Проблема визначення кола учасників міжнародного-правових відносин, наділених міжнародною правосуб'єктністю, є одним з актуальних питань міжнародного права. Це пов'язано з тим, що у ході закономірного історичного розвитку суспільства, в умовах інтеграції та глобалізації кількість таких суб'єктів поступово збільшується. І якщо на етапі становлення міжнародного права безпосередніми учасниками на міжнародній арені виступали держави, то на сьогодні статус суб'єктів отримали національно-визвольні рухи, міжнародні міждержавні та неурядові організації тощо. На даний момент дискусійним є питання щодо визнання фізичної особи як суб'єкта міжнародного права.

Варто проаналізувати аргументи на підтримку позиції щодо правосуб'єктності індивіда. Перш за все, багато науковців спираються на той факт, що на рівні міжнародно-правових актів універсального та регіонального характеру закріплюються права, свободи та обов'язки фізичної особи. Дійсно, прикладом, зокрема, є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. і протоколи до неї, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн осі 1945 р., Римський статут Міжнародного кримінального суду 1988 р.

Як зазначає О. В. Тарасов, людина в міжнародному праві, як мінімум, із другої половини ХХ ст. має договірний міжнародно-правовий статус у міжнародному праві прав людини, міжнародному кримінальному праві й міжнародному гуманітарному праві [1, с. 208].

Однак, більш детальний аналіз норм вищезазначених документів свідчить про те, що обов'язок щодо забезпечення, гарантування та дотримання прав людини покладається, по-перше, на держави, а по-друге, лише на ті з них, які ратифікували ці міжнародно-правові акти. Тобто, фізична особа фактично зможе реалізувати надані їй правові можливості та виконати покладені на неї юридичні обов'язки лише за умови згоди на це держави і на тому рівні, який вона як суверен може забезпечити. Прикладом, зокрема, може слугувати той факт, що до Європейського суду з прав людини можна звернутися із заявою лише проти тієї держави, яка ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.

У такому випадку варто погодитися з думкою Лукашука І. І., який стверджує, що говорити про міжнародну правосуб'єктність людини передчасно. Для визначення статусу індивіда достатньо обґрунтовано використовується термін «бенефіціарій міжнародного права», оскільки людина лише користується плодами співробітництва держав у сфері прав людини, здійснює надані їй права відповідно до норм внутрішнього й міжнародного права, які закріпили результати такого співробітництва [2].

Водночас, на думку О. В. Тарасова, такий підхід обумовлений науковою парадигмою міжнародного права, яка побудована на абсолютистському державоцентризмі. Така позиція не відповідає вимогам часу, тому постає завдання змінити наукову парадигму міжнародного права й запропонувати таку правову модель, яка могла б бути використана у конкретній юридичній практиці [1, с. 212].

Наступним аргументом виступає можливість індивіда звертатися за захистом своїх прав до міжнародних судових та квазісудових установ. Це, передусім, стосується, функціонування Європейського суду з прав людини, рішення якого є обов'язковими до застосування державами-учасницями конвенції. Відповідно до ст. 35 Європейської конвенції 1950 р. після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, особа набуває право на звернення до суду [3].

Безумовно, діяльність ЄСПЛ є свідченням зростання ролі особи на міжнародно-правовому рівні і, як свідчить сучасна практика, звернення до даної інституції є досить дієвим механізмом захисту порушених прав. Проте, як і в першому випадку, фізична особа реалізує право на захист шляхом звернення до ЄСПЛ лише у випадку перебування під юрисдикцією держави-учасниці конвенції. Тобто, як зазначає В. В. Мицик, держава як безпосередній суб'єкт міжнародних правовідносин вирішує питання про надання права фізичній особі як суб'єкту свого національного правопорядку на звернення і участь у такому квазісудовому розгляді. У цьому випадку правоздатність і дієздатність за такими договорами з прав людини мають держави [4, с. 32].

Третім доводом на користь визнання індивіда суб'єктом міжнародного права є кримінальна відповідальність фізичної особи за міжнародним правом за вчинення особливо тяжких злочинів у міжнародно-правовій сфері – злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

З цього приводу Нюрнберзький трибунал постановив: «Злочини проти міжнародного права вчиняються людьми, а не абстрактними особами, і положення міжнародного права можуть бути реалізовані лише шляхом покарання людей, які вчиняють такі злочини» [5, с. 78].

Так, згідно з ч. 2 ст. 25 Римського статуту Міжнародного кримінального суду особа, яка вчинила злочин, що належить до юрисдикції Суду, несе індивідуальну відповідальність та підлягає покаранню відповідно до Статуту [6]. Однак, варто звернути увагу на те, що у ст. 1 Римського статуту вказано, що Міжнародний кримінальний суд доповнює національні правові системи кримінального правосуддя [6]. Він функціонує лише за умов, якщо держави-учасники Статуту не спроможні або не бажають забезпечити притягнення до відповідальності осіб, підозрюваних у вчиненні міжнародних злочинів, що

належать до юрисдикції Міжнародного кримінального суду (ст. 17). Тобто, по суті, даній судовій установі притаманний факультативний характер і вона не є такою, що підміняє національні органи юстиції.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що на сьогодні говорити про повноцінну правосуб'єктність фізичної особи у міжнародному праві поки що передчасно. Це пов'язано з тим, що людина вступає в міжнародно-правові відносини тільки за умови сприяння цьому інших суб'єктів міжнародно права, передусім, держав. Фізична особа фактично виступає дестинатором у міжнародному праві. Однак, зважаючи на сучасні тенденції, цілком можливо, що у майбутньому правосуб'єктність людини буде розширено.

Список використаних джерел:

1. Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії: монографія / О. В. Тарасов. – Х. : Право, 2014. – 512 с.
2. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть : учеб. для студентов юрид. фак. и вузов / И.И. Лукашук; Рос. акад. наук, Инст государства и права, Академ. правовой ун-т. – Изд. 3е, перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер. – 2005. – 432 с.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Мицик В. В. Питання про міжнародну правосуб'єктність фізичної особи / В. В. Мицик // Альманах міжнародного права. – 2010. – Вип. 2. – С. 25–36
5. Кулеба Д. Міжнародна правосуб'єктність: теорія і її перспективи / Д. І. Кулеба // Альманах междунар. права. – 2010. – Вып. 2. – С. 70–83
6. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_588

Персань В.В.

студент;

Болокан І.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Запорізький національний університет*

АДАПТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Реформування органів прокуратури України розпочалося з моменту здобуття незалежності нашої країни, але найважливіші зміни відбуваються саме в умовах сьогодення. Ці зміни безпосередньо пов'язані із реформуванням усієї правоохоронної системи країни, і особлива роль у цьому питанні відводиться законодавчій гілці влади, яка безпосередньо унормовує повноваження, завдання та інші аспекти правового статусу та діяльності правоохоронних органів, визначає їх компетенцію та механізми взаємодії з іншими структурами.